

Studieförbunden och kulturportföljen

Bakgrund

I den statliga kulturutredningens förslag (*SOU 2009:16*) föreslås en modell för att fördela statliga anslag till kulturverksamhet i landet. Modellen har kallats för portföljmodellen och en särskild utredare, landshövding Chris Heister, ska senast **den 15 februari 2010** lämna förslag på hur en sådan modell ska utformas.

(Del två, som berör Riksställningars framtida roll, ska redovisas senast den 30 april).

Sammanfattning

Under förutsättning att kulturportföljen realiserar är studieförbunden viktiga aktörer som – med utgångspunkt dels i att vara starka lokala aktörer, dels i att verka med egna medel från stat, region och kommun – samlar det lokala kulturlivet och står för erfarenheter och kontaktnät för att ytterligare utveckla det lokala och regionala kulturlivet.

Studieförbunden bör därför ges en central roll i den regionala diskussionen som en samlande part för det rika och mångfacetterade lokala kulturlivet.

För att lyckas med implementeringen av regionala kulturportföljmodeller krävs att de vilar på ett antal förutsättningar kring civilsamhällets medverkan och villkor, samverkan med kulturinstitutionerna samt arbetssätt och resurser.

Studieförbunden – navet i det lokala kulturarbetet

Studieförbunden fungerar som en motor och mötesplats för civilsamhällets organisationer, inte minst amatorkulturen. Studieförbunden utgör en strategisk resurs för kompetensutveckling av det civila samhällets aktörer. Studieförbunden är genom sin lokala närvaro och förankring över hela landet en unik resurs i arbetet med att göra studiecirkel och kultur tillgängligt för alla.

Studieförbundens breda samverkan såväl nationellt som lokalt med enskilda grupper och organiserade kulturorganisationer – amatorkulturföreningar, musikgrupper, körer, teaterföreningar, m fl – gör verksamheten till ett nav kring vilket stora delar av det lokala kulturlivet snurrar.

Grunden för studieförbundens folkbildningsarbete är studiecirkelverksamheten. Varje år genomförs nära 300 000 studiecirkel, med över två miljoner deltagare. Tillsammans är studieförbunden Sveriges största kulturarrangör. Varje år genomför studieförbunden, i egen regi samt i samverkan med andra, 250 000 publika kulturprogram med 15 miljoner besökare. Detta gör studieförbunden till en unik resurs i det lokala kulturlivet.

2010-01-14

Av studiecirkelna bedrivs f n cirka 60 procent inom kulturområdet. Den deltagarstyrda studiecirkeln där deltagarna lär tillsammans och på egna villkor är folkbildningens ursprung och dess pedagogiska fundament. Studiecirkeln bygger på frihet och frivillighet. I studiecirkeln sker ett unikt samspel mellan kultur och livslångt lärande. Studieförbunden integrerar därmed kultur och lärande på ett unikt sätt.

Ett utökat samarbete, byggt på ömsesidig respekt för varandras kompetens och erfarenhet, mellan amatörkulturorganisationer, professionella kulturarbetare, institutioner och studieförbund innebär att än fler kan få del av ett brett kulturutbud. Studieförbunden har ett ansvar att vara mer öppna för nya samverkansformer och tillsammans med samlingslokalorganisationerna erbjuda flexibla lösningar som ger kulturlivet möjligheter att nå en bredare publik.

Folkbildningsanslaget – den lokala resursen

Studieförbundens statliga folkbildningsanslag uppgår till ca 1,5 miljarder kronor. Dessa medel överförs direkt till framförallt den lokala nivån. En stor del av dessa medel används i lokalsamhället, för egenorganiserade kulturaktiviteter, för samverkan med kulturinstitutioner, lokala kulturföreningar, musikgrupper, bibliotek, arkiv och museer. Det statliga anslaget till folkbildningen har därmed stor betydelse för kulturverksamheten i hela landet och når ut i varje bostadsområde och varje by.

De nio nationellt verkande studieförbunden – med olika ideologiska inriktningar och som drivs av olika ideella organisationer som huvudmän – är en garanti för mångfald och att många olika grupper och individers behov tillgodoses. Kulturlivet breddas. Studieförbundens frihet och oberoende ifrån staten utgör grunden i den svenska folkbildningstraditionen. Denna frihet och mångfald är viktig att behålla.

Dagens folkbildningsanslag och dess användning ligger därmed helt i linje med den ambition som den nya kulturpolitiken pekar ut och kompletterar därmed de lokala/regionala resursallokeringar som riksdagsbeslutet eftersträvar.

Studieförbundens lokalt förankrade verksamhet säkerställer att en bred och kvalitativ god kulturverksamhet upprätthålls över hela landet. Det har också statens utvärderingar av folkbildningen, senast Folkbildningen i brytningstid (*SOU 2004:30*), återkommande konstaterat.

Portföljmodellen skapar förutsättningar

Syftet med ”kulturportföljen” är att modernisera svensk kulturpolitik och ytterligare decentralisera kulturanslagen. Rätt hanterat blir ”portföljen” ett starkt verktyg för att bredda kulturlivet och ta större hänsyn till regionala och lokala förhållanden. Detta förutsätter dock att såväl staten som de regionala/lokala aktörerna vågar kritiskt granska det institutionaliserade synsättet som i allt för hög grad fått styra kulturpolitiken under

2010-01-14

de senaste decennierna och istället i än högre grad involvera det breda kulturlivet (studieförbund, amatörkulturorganisationer, m fl) i den moderna kulturpolitiken. Det är också fundamentet i riksdagsbeslutet från december 2009.

En förutsättning för att lyckas med att implementera kulturportföljen är att ge studieförbunden en central roll i den regionala diskussionen som en samlande part för det rika och mångfacetterade lokala kulturlivet.

Deltagarperspektivet och det egna skapandet måste få en betydligt starkare roll i den framtida kulturpolitiken. Detta är inte minst viktigt ur demokratisypunkt.

Det finns några avgörande utgångspunkter för att kulturportföljen ska kunna fungera

För att nå syftet – ökad decentralisering – måste den nya modellen vila på följande förutsättningar:

- Staten ska utifrån de nationella målen fastställa villkoren för civilsamhällets medverkan. Dessa villkor måste innehålla ett krav på samverkan mellan institutionerna och det breda kulturlivet. Delar av det statliga anslaget ska öronmärkas för denna samverkan och därmed garantera medborgarnas tillgång till kultur i hela landet. Detta ansvar kan inte enbart vila på regionerna.
- Det institutionaliserade synsätt som hittills fått dominera kulturpolitiken ska ersättas med ett öppnare och bredare perspektiv där civilsamhällets kompetens och bredd på kulturområdet fullt ut tas till vara. I detta ligger också vikten av att acceptera att kulturlivet är organiserat på olika sätt över landet.
- Samarbetet mellan institutionerna och studieförbunden måste bygga på ökad öppenhet från båda parter i syfte att bredda utbudet till fler.
- Den regionala och lokala samhällsnivån måste ta sitt ansvar för att tillföra nya resurser till ”portföljen”. Den negativa trend som vi sett de senaste decennierna där kommunernas andel av de offentliga kulturutgifterna minskat från 50 procent (1992) till 42 procent (2007) måste brytas.
- Den regionala samhällsnivån måste kunna dokumentera att man har en kompetens att kunna upparbeta kontakter med det breda kulturlivet. Denna kompetens kommer att variera beroende på hur kulturlivet ser ut och är organiserat. Mångfalden måste bejakas. Det är vare sig staten eller de regionala organens uppgift att ”avkräva” civilsamhällets företrädare en samordning/organisering för att få vara ”delaktiga” i processen. Civilsamhällets företrädare måste själva äga rätten att välja den samverkansform som passar bäst i respektive region. Studieförbunden är en viktig resurs för att utveckla detta synsätt.

2010-01-14

- Det regionala arbetssättet måste innefatta lyhördhet för medborgarnas behov samt hänsyn och respekt för skillnader i resurser hos de ideella organisationerna.
- Eftersom modellen ska införas successivt måste ett kontinuerligt erfarenhetsutbyte och utvärdering av de försök som påbörjas ske. Särskilt ska effekterna för medborgarnas tillgång till och deltagande i kulturlivet samt effekterna för civilsamhällets organisationer dokumenteras.
- Alla parter som deltar i arbetet med den regionala ”kulturportföljen” måste ges likartade ekonomiska förutsättningar att delta. Vi förutsätter därför att ekonomisk ersättning införs till representanter från ideella organisationer som, på sin fritid, deltar i arbetet. Detta är nödvändigt för att alla ska kunna mötas på lika villkor.

Policyn är antagen av Folkbildningsförbundets arbetsutskott den 14 januari 2010.